

KAREL RODEN má dar zahrát veskrze kladnou postavu tak, aby byla uvěřitelná

Ve filmu **HABERMANNŮV MLÝN** se účtuje s českou poválečnou vinou. Konečně.

Stydět se za Čechy i

Habermannův mlýn přichází do kin ve správný čas. Není to tak dlouho, co na Jihlavsku začali exhumovat pozůstatky německých civilistů, jež na konci druhé světové války ubili jejich čeští sousedé. Byl to jeden z mnoha případů a rozpoutal debatu o „české poválečné vině“. Habermannův mlýn je dalším příspěvkem. A je třeba říct, že velmi platným.

Film se opírá o stejnojmennou předlohu Josefa Urbana, kterou inspirovaly skutečné události: mlynář Habermann byl zámožným živnostníkem v Bludově na severu Moravy. Byl to Němec, za ženu měl Češku, sám mluvil česky, za války mnoha Čechům pomohl, po válce záhadně zmizel, ukázalo se, že byl zavražděn. Zločin nebyl vyšetřen, viníci nebyli potrestáni. Bludovští

se ozvali, že hypotéza, s níž přišel Urban ohledně Habermannovy smrti, není pravdivá a napadá nevinné lidi. Tohle těžko rozsoudíme.

Faktem je, že film, který na motivy knihy vznikl, operuje konkrétními detaily a má konkrétní hrdiny (byť s pozměněnými jmény), přesto působí spíš jako modelový, vyfabulovaný příběh, v němž se okolnosti daného tématu sešly

v symbolické rovině. Takové a jiné podobné příběhy se prostě udály, a jestli to bylo přesně tak, či trochu jinak, není pro vyznění filmu zas tak podstatné. Je to tradiční daň, již platí všechny filmy čerpající z reality: nemohou se zavděčit všem, především ne realitě. Klíčové samozřejmě je, aby zůstala zachována podstata problému, a to se v *Habermannově mlýně* podařilo.

za Němce

Příběh je rozklenutý mezi roky 1937 a 1945, je tu tedy dostatečná časová plocha pro to, aby se vykreslily všechny okolnosti a souvislosti, jež během války (a bezprostředně před ní a po ní) formovaly charaktery lidí v Sudetech. Ústřední dvojicí jsou dva přátelé: německý podnikatel, majitel mlýna a pily, Habermann (Mark Waschke) a správce jeho

lesa, Březina (Karel Roden). Jeden je Němec, druhý Čech, oba mluví česky i německy, Němec má za ženu Češku, Čech Němku, oběma leží na srdci prosperita podniku a klidné soužití. Ve strohém popisu mohou tyto postavy působit vykonstruovaně, ve skutečnosti jsou ale živé a mají svou přirozenost stejně jako postavy a figurky, jež je obklopují. Navzdory černo-

bílosti dobře slouží příběhu, mají potenciál nás zaujmout a udržet, ba dokonce stupňují pozornost. To je pak člověk ochotný přimhouřit oko nad nějakou tou scénářistickou konstrukcí.

Nestává se totiž často, že by se v Česku někdo nestyděl natočit silný epický příběh, opřený o přímočaré vyprávění s důrazem na základní etické hodnoty. Režisér Juraj Herz se toho neleká, byť průtahy s realizací filmu, střídáním na postu režiséra i scenáristů a neustálé přepisování látky nasvědčovaly tomu, že tenhle projekt nemůže dopadnout dobře. Tyhle okolnosti ale diváky nemusejí zajímat, pro ně je podstatné, že má vyprávění dramatický tah a že tu najdou postavy, s nimiž mohou sympatizovat a sdílet jejich osud.

Vyprávění rytmitizují události – osobní i historické –, jež se navzájem plnohodnotně doplňují a prolínají: svatba, křtiny, Mnichov, okupace ... To historické tu prorůstá tím osobním. Proto film dobře komunikuje, nese informace i emoce. Vedle režiséra tu zjevně odvedl zásadní kreativní práci kameraman Alexander Šurkala – i díky jeho nápaditému snímání nepůsobí vyprávění banálně, ale ani se nerozpadá, má tah a dramatický oblouk.

Zatímco Habermann se drží stranou a odmítá cokoli měnit na svém dosavadním chování, v jeho bratrovi se ozve německá krev. Podobně to začne krystalizovat i mezi jeho zaměstnanci a sousedy. Jsou tu kolaboranti, odbojáři, projevují se antisemitické sklony. Hlavní postavy příběh utáhnou díky hercům (riskantní sázka na česko-německý mix kupodivu vyšla) i díky scénáři, ty vedlejší tu vytvářejí zápletky. Nemají mnoho prostoru, přesto jsou vykreslené dostatečně pečlivě na to, aby jejich jednání bylo opodstatněné.

Indicie pro dramatické vyvrcholení příběhu se strádají po celou dobu, nejsou vytouženým bleskem z čistého nebe, ale logickým vyústěním dosavadních událostí, opět sice poněkud didakticky servírovaných, ale smysluplných. Člověk se pak na konci za Čechy zhusta stydí. Úplně stejně jako se před třiceti minutami styděl za Němce. Tenhle film se nesnaží být za každou cenu spravedlivý ke všem, spíš nikoho nešetří. Zabývá se obecným zlem v člověku, jež probouzejí a provokují nejruznější situace. **X**

NENÍ TO DOKUMENT

JURAJ HERZ

o filmu Habermannův mlýn:

Proč jste si vybral právě toto kontroverzní téma z české historie?

Protože zlo se nemá odplácet zlem. Sám jsem byl vinou německých nacistů v koncentráku a dělám tenhle film proto, abych připomněl, jaká byla pravda. Že msta, které se Češi dopustili na Němcích, po skončení války měla nejruznější motivy. Vždy nešlo jen o odplatu za prožité utrpení, ale také o to, zastřít vlastní zbabělost i kolaboraci, motivy byly i čistě ziskové. Mezi těmi za-

Juraj Herz

pálenými revolučními gardisty s rudou páskou na rukáve i mnoha zdánlivě slušnými, obyčejnými lidmi byli udavači. Potřebovali odstranit ty, kdož o jejich proviněních věděli. O tom, co se dělo, se musel mluvit úplně stejně jako o zločinech druhé strany.

Nakolik jste se drželi skutečných událostí?

Víme, že Habermann existoval, existoval i mlýn. Bylo to na Moravě. Skoro vše ostatní je fabulace. Není to ale úplně vymyšleno, protože ty skutky se staly, třeba ne tak zhuštěně, jak to ve filmu pojednáváme, ale velmi podobně. Ovšem je to nový příběh, kde se většinou hrdinové kromě Habermannova jmenují jinak. Je to hraný film, a nikoli dokument.

HABERMANNŮV MLÝN

ČR/Německo 2010

Režie: Juraj Herz

Hrají: Mark Waschke, Karel Roden, Oldřich Kaiser, Hannah Herzsprungová, Ben Becker, Zuzana Kronerová

Distribuce v ČR: Bontonfilm

Premiéra: 7. 10. 2010